

CIMELIA

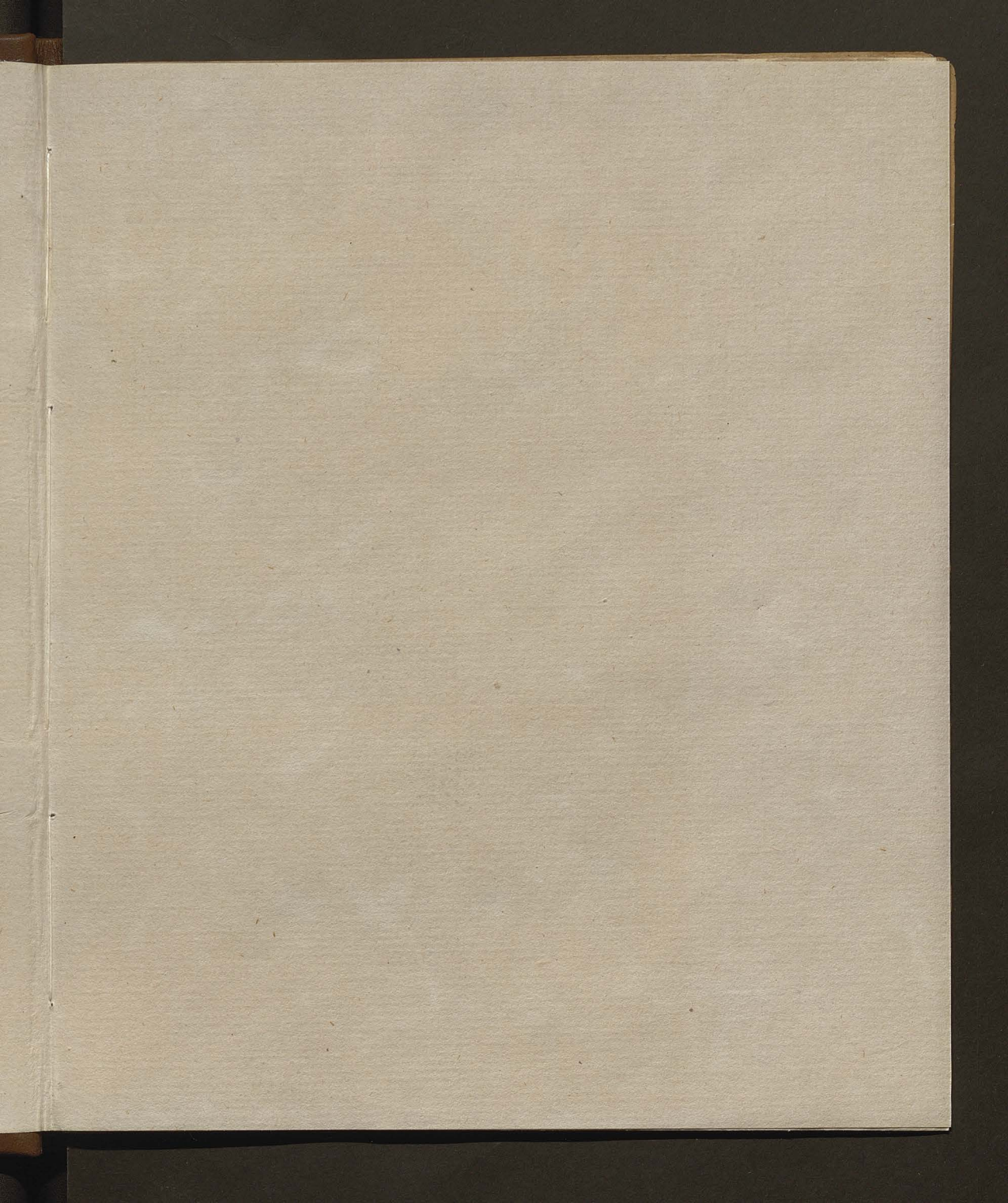
Qu

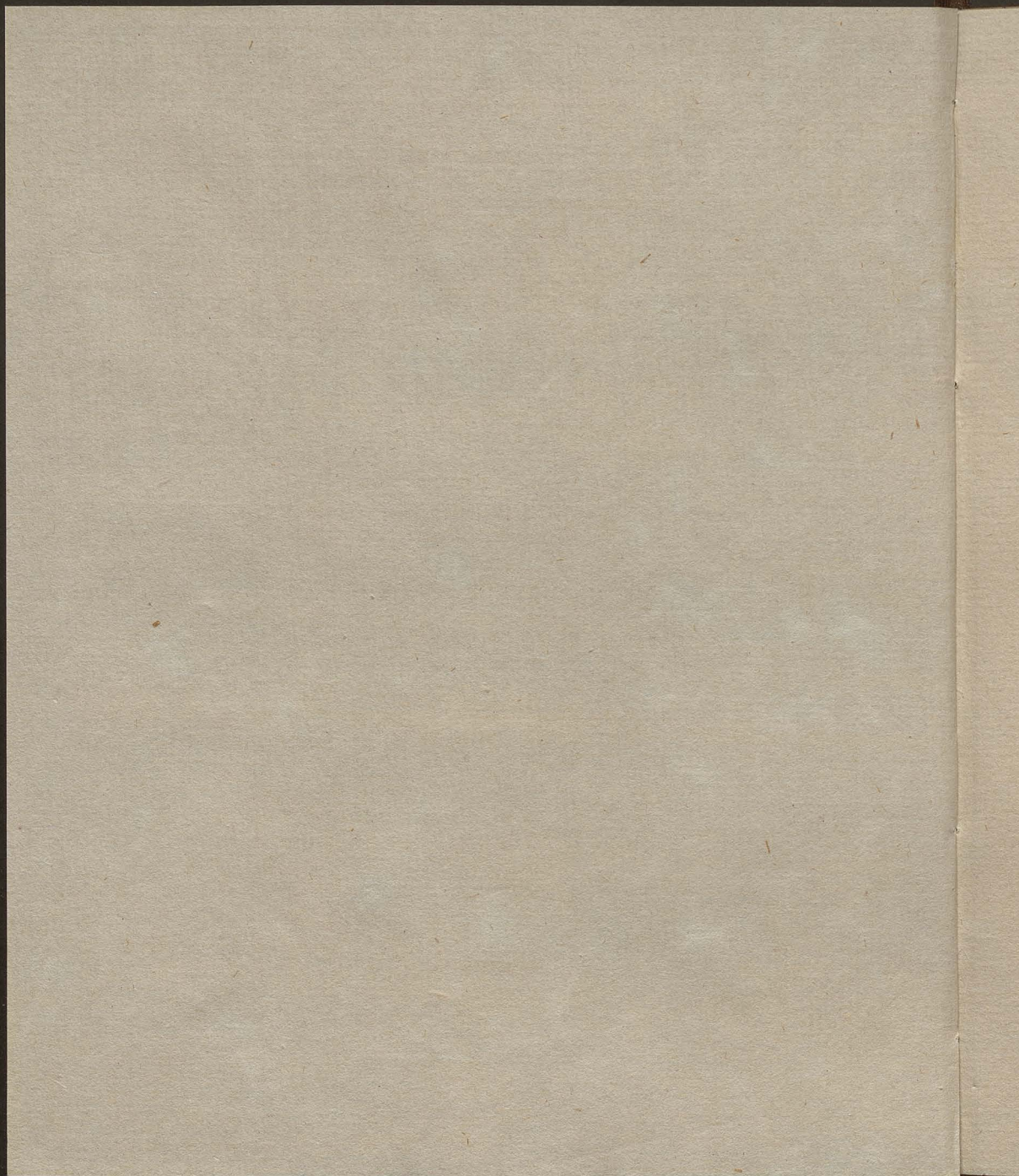
5585

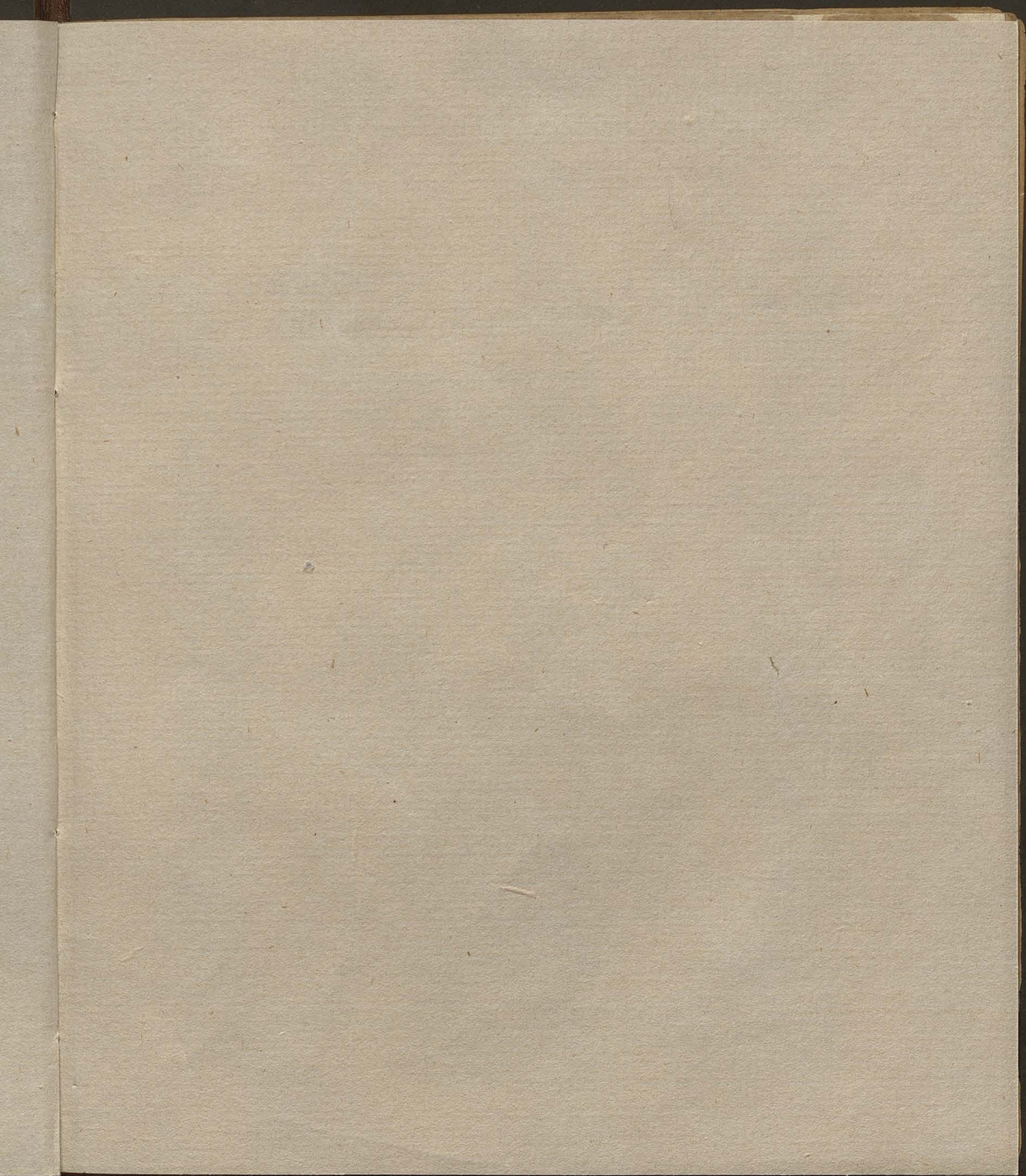
bat. komp

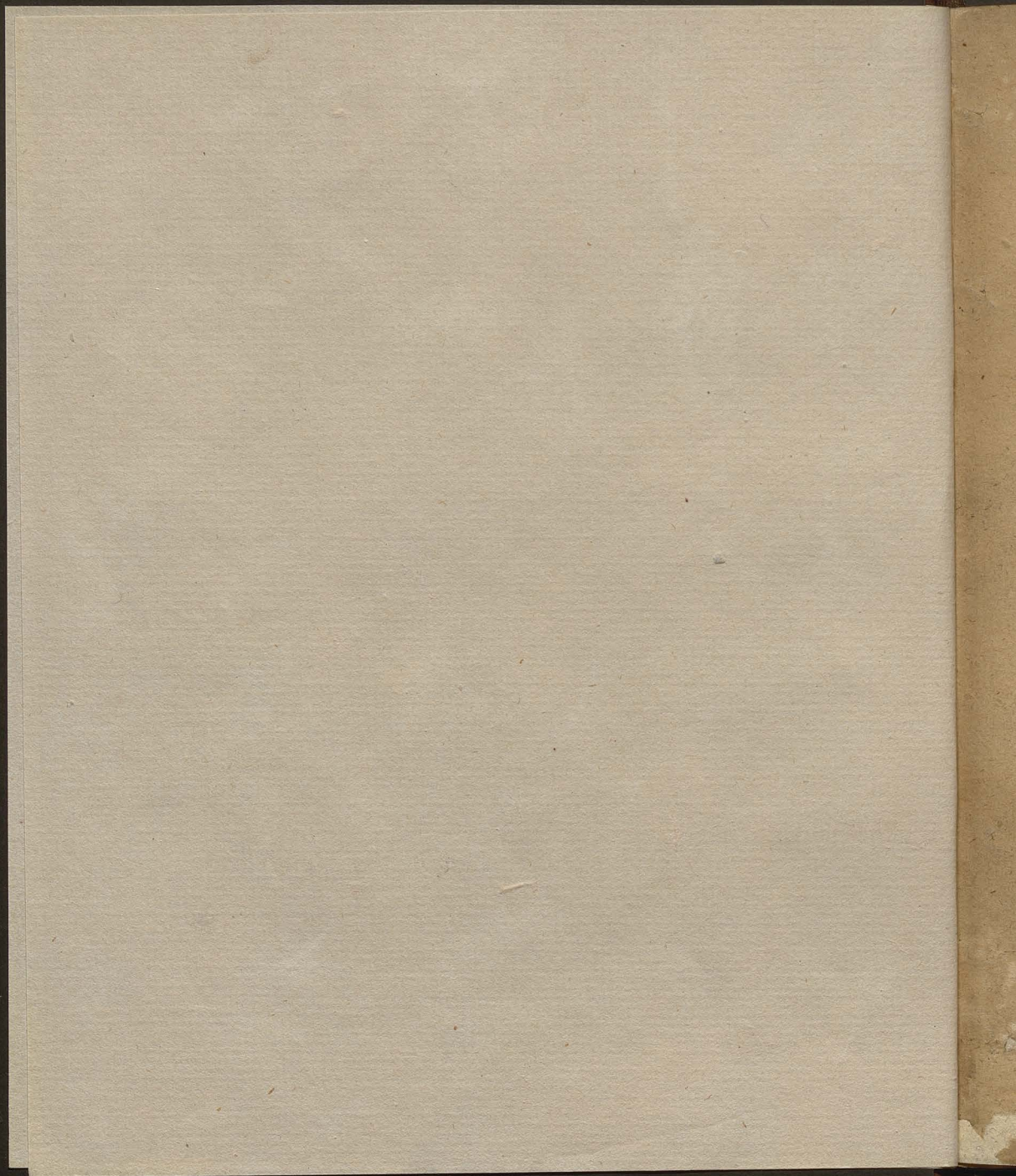

Cim 5585

SENTENTIA

Albo

Zdanie Je^o W. Ksiedza Arcybiskupa Gnieznieńskiego STANISŁAWA
KARNKOWSKIEGO L. N.

Prymasa Koronne^o i^e.

O odiezdzie Króla Je^o M. do
Szwecy / na Seymie Warpá=
wskim / Roku Pańskiego /

1593.

Czytelnikovi.

Proszony Je° M. Ksiądz Arcybiskup Gnieźnieński od
wielu ludzi / aby Sentencja y Zdanie / ktore ná blisko
przesłtym Sejmie Wálnym / ná Proposicię Krolá J. M. w
Rádzie / przy Poslech z Woiewodzew / y wielu inshych rozmaít-
nych Stanow ludzi / powiedziec raczył / in publicum wydał:
tego trudno odmowić miał: á tym wiecey / że rzecz wielom nie
táiemna / od roznych roznie nápisána / y do ludzi podána iest.
Przetoż y prośbom wielu dogadzając / y żeby niht zdania Je°
M. ináčey nie wdawał / iedno iáko w sobie byto / Zdáło się
Je° M. żeby dla dobrego pospolitego to ná iáwię wyszło.

Summa tey Sententiey

krotko opifana.

Przekłada žal swoy z śmierci K. J. M.
Szwedzkiego.

Żal y boiażń wiernych poddanych z namow
odiazdu K. J. M.

Ludzkie opinie o odieżdżie K. J. M. iesli nań po-
zwolic/ albo nie.

Kozfadek *ex verbis pactorum conuentorum.*

Kozdział o dwu rzeczách.

1. O poparciu prawa dziedzicznego K. J. M.
na Krolestwo Szwedzkie.

Posty postać aby sie znieśli *cum Ordinibus* onego
Krolestwa: przyczyny sie slusne dawania.

2. O bezpieczenstwie tego Krolestwa.

Pokozy pograniczny y wnetrzny opatrzyc.

Praktiki domowe y postronne *per Constitutionem*
zahamować.

Zwrocenie K. J. M. na pewny czas y obecne
miejskanie cāntia vtwierdzić.

Prośba o zwroceniu Łstoniey / Kleynotow / y do-
syć uczynieniu *pactis conuentis*.

Do tego czasu / po ki sie K. J. M. szczęśliwie do
Korony nie zwroci / iaki rząd / iaki sąsineł
pieczęci / y Dacancey / iaka sprawiedliwość /
y obrona w Koronie bydz ma.

SENTEN.

SENTENTIA

y zdanie,

Je^o M. Ksiedza Arcybiskupa Gnieźnieńskiego/
O odiezdzie Krola J. M. do Szwecii/
ná Seymie / Anno
1593.

Nezyl bych byl Waszey Krolewskiej Miei
tego blagostawienstwa od Pana Boga /
y szczescia Rzeczypospolitey / aby byl dlu-
zey w zywoicie tym Krola J. Miei Szwedzkiego
Oycy waszey Kro. Miei chowac raczyl /
dla spolnych poctech / tak iego / iako y waszey Kro:
Miei / y aby nam bylo nieprzychodzilo tak rychlo
o odiezdzie W: Kro: Miei do Szwecii radzic
y mowic. Lecz iz ta byla wola Boza / ktorey sie
zaden slusnie przeciwnic nie moze: nielza iedno to
z pokora od Pana Boga przyiawszy / prosic / aby
on ktory sie Wasza Kro: Micia / y nami w wiel-
kich trudnosciach do tego czasu laskawie opiekac
raczyl / y do konca w tym / y kazdym innym przy-
padku Waszey Kro: Miei y Rzeczypospolitey / la-
skawym obrońca bydz raczyl. O odiezdzie Wa-
szey Kro: Miei radzic y mowic nam wiernym pod-
danym

A iii

2 *Zdanie I. M. K. Arcybiskupa Gnieznien.*

dányim z żalem y strachem przychodzi. Z żalem:
bo każde rozstanie przyiaciela z miłym przyiacie-
lem/y na krotki czas/bywa gorzkie y żalosne. A
coż wiecey miedzy matką y synaczkiem iedynym:
miedzy małżonką y małżonkiem miłym. Tak ci
sie ma odiażd Wąsęy Kro: Mści. Bo W. K. M.
iestes iedynym synaczkiem tej matki Rzeczypo-
spolitey / ktora cie pomazancem Bożym y Kro-
lem koronowanym wrodzila/ y ozdobiła zwycię-
stwy: iestes małżonkiem iej / ktoreyeś przyślągl/
y ona także Wąsęy Kro: Mści: iestes głowa iej/
na ramionach swych rządzi/sprawiedliwość/ obro-
ne/y sławie iej nosac. Odiażd Wąsęy Kro. Mści
iest nam straszny/ y boiaźń w nas czyni. Bo roz-
czytawaiac co sie za każdym odiażdem przodkow
Wąsęy Kro: Mści przodkom naszym / y czasow
naszych nam samym działo / nayduiemy / iż żaden
odiażd z Korony krolow Polskich nie byl bez zna-
czney szkody Rzeczypospolitey. Bolesławowie
waleczni w Ruśi dlugo sie woyna bawiac / nie
zawşe zwracaiac sie rzeczy domowych w swym
rządzie zastawali. Kazimierza Wielkiego prze-
iażdżki do Węgier nie bywały wdzięczne przod-
kom naszym. Krola Ludwika / tak też Wladi-
sława odiażd y niebycie / wielkich rozruchow y
zamie-

zamieszek przyczyna były. Ule bawiacie się długo/
 za pamięci naszej / kiedy Sigmunt pierwszy / folgr
 iac starości swej / do Litwy na pokoy odjeżdżał /
 a potym Sigmunt August tamże przez nie mały
 czas przemieszkiwał / często posły syłali do nich
 przodkowie nasi / nie mogąc długo cierpieć ab-
 sentiam krolow Pánow swych. Opuścziac przy-
 kłady / rzecz to sama pokazuje / że to krolestwo z
 początku postanowienia swe^o / bytności pańskiej
 w Koronie potrzebuie. Różne są inſe państwa
 od Krolestwa tego / ktore Gubernátorow y Vi-
 cereges nie cierpi / y bez obecności pańskiej długo
 bydzić nie może. bo iest wielkie / ſerokie / długie / lu-
 dne / z rozlicznych y różnych narodow / y ledwie
 nie ze wszystkich stron nieprzyjaćioły krzyżá świe-
 tego / z którymi wſtawiczne bez przestánku walki
 wiedzie / okrażone. Ktemu ludzie nasi zrodzi-
 wſzy się w wolności wielkiej / gustata dulcedine
 libertatis, nie radzi zwierzchności sobie równego
 niſa: vrosła licentia exuberans. Wieć każda od-
 miána w Rzeczypospolitey ſzkodliwa: a kiedyſ
 wieſza bywa w religiey / w prawie / w rządzie / w
 ſprawiedliwości / w obronie / y w inſych powin-
 nościach / na których zdrowie Rzeczypospolitey
 należy / iako pod niebytnością pańſką: A gdzie
 się przy-

4 Zdanie I. M. K. Arcybiskupa Gnieznien.

ſie przymieſzaia poſtronne praſtiti de ambitu Re
gni, ktory affect ieſt omnium uiolentiſſimus. Bo
nie bez przyczyny Iulius Caſar mowił: Si iulius
randum uiolandum eſt, Regni cauſa uiolandum
eſt. Sam Pan Bog / ktory ieſt ſtanowca y ſtro-
żem kroleſtw / w teraźnieyſzych zamieſtkach to
pańſtwo chować raczy / nie rozum / ani czuynoſć
ludzka. A ktoſ ſie tedy wzdrygać nie ma / nie tyl-
ko na rzecz / ale y na ſame wzmianke odiaźdu Wá-
ſey Kro: Nici z Korony / widzacta kie niebeſpie-
czeńſtwa tak wnetrzne iako y poſtronne?

Ża przelożeniem na Seymikach y ogłoſzeniem
odiaźdu Wáſey Kro: Nici z Korony / Bracia
doma pozoſtali / in uarias opiniones ſunt diſtracti,
y w vmyſle ſwoym roztargnieni. W niektorych
Woiwodztwach na odiaźd ten pozwolić nie-
chca: w niektorych pozwalacia / ale na krotki czas:
w niektorych zaś duras conditiones podawacia.
Naymnieyſza liczba tych / ktorzy prawym rozſa-
dkiem rzeczy wważaiac / ſprawę tę do moderatney
przymodza / miarkuiacia ex æquo & bono. Za-
dnym z tych niema Wáſa Kro: Niſć mieć za złe.
Bo ci co W. K. M: wolnego odiaźdu niedopu-
ſzczacia / czynia to zelo Patriæ: a ci co dopuſzczacia /
zżyczoſci ku W. K. M. to czynia: ci zaś co du-

ras conditiones Waszey Kro: Mści podawáia /
 czynia to podobno dla tego / żeby rádzi Wáse
 Kro: Mśc w Koronie zatrzymáli. Od tych w-
 sytkich nie masz sie W. K. M. obrażać: bo każdy
 to rádzi y mowi / co wedle sumnienia rozumie
 bydź z dobrem Rzeczypospolitey. A owszem rácz
 Wáśa Kro: Mśc rationes consiliorum ich lástá-
 wie słuchać y wważać. Na onym mieyscu wolno
 było każdemu mowić wedle głowy swey: tu te-
 raz płacieś obierać coby było najlepzego y napo-
 żyteczniejszego Rzeczypospolitey. Ja zaprawde
 w takim rozroźnieniu Pana Boga proszę / aby y
 Waszey Kro: Mści dać raczył desiderium sanctū,
 y nam iudicium rectum.

O wolnym odiezdzie Waszey Kro: Mści / iesli
 go dopuścić mamy albo nie / mogło by sie pro u-
 traque parte wiele y nie żdroźnie mowić. Bo y
 słowa / ktorych dołożono in pactis; Res Polonicas
 non negligemus: żdádza sie że waszey Kro: Mści
 bronia odiażdzu. Gdyż Wáśa Kro: Mśc wzię-
 wszy ná sie obowiazeł Krolestwa takiego / ktore
 z przyrodzenia y Constituciey swey / obecności
 Pańskiej ystáwicznejey potrzebuie / iáko to bydź
 może / aby Wáśa Kro: M. odiechawszy / niemiął
 res Polonicas in aliqua parte negligere? A nie bez
 B przy-

przyczyny niektóre Woiewodztwa tych słow ex
 pactis używają / przeciw Wąssey Kro: Mści / po-
 kazuiać / że to dwoje pospolu stać nie może : nie
 bydź w Polsce / & nō negligere res Polonicas. &
 gdzie by nam teraz przyszło takie paktą stanowić /
 nigdy byśmy na takie / iakie się stały / nie pozwo-
 lili. Wszakże iednak iż się już paktą takie stały /
 ktore są iuris gentium , a wiążą nie tylko podda-
 ne / ale y od każdego chowane bydź mają : tedy nie
 możemy / ani się nam godzi Wąssey Kro: Mści
 wolne^o odiażdzu bronić. Verba pactorum te są: Eo
 uerò casu, mortuo Rege Sueciæ, si fortè res Sueciæ
 præsentia eius aliquādo desiderarent, ut eò se con-
 ferre liberum sit cum consensu omnium Ordinū.
 Wypełnitą się conditia śmiercia Krola Jęgo M.
 Szwedzkiego : pokazuie Krol J. M. potrzeby
 chce bydź na Krolestwo iako dziedzic własny ko-
 ronowan / aby tam possessia wziął / rząd uczynił /
 y Dicesgerentą postanowił. A iakoż te^o K. J. M.
 bronić : Zelum patriæ słusnie wszytcy mieć ma-
 my / sed secundum scientiam. Pozwalać też K.
 J. M. odiażdzu na krotki czas / bez współakich od-
 wioł / nie opatrzyć wszy rzadu y bezpieczeństwa Ko-
 ronnego / to też stać nie może. Conditiones dua-
 ras & impossibiles na Krola J. M. kłaść / nie in-
 szęgo

tego nie iest / iedno per indirectum odiażdu bro-
nić / contra pacta y przyśiedze swey. Tych braci
rąde y zdanie pochwalam / ktorzy equalance spra-
wy tak krolestwa tego / iako y onego / wważaia y
przestrzegaia wedle pakt. Bo pacta conuenta wa-
ruia potrzeby oboiga krolestwa w tych slowiech:
Res Polonicas non negligemus, opatrnia potrze-
by y bezpieczenstwo Korony Polskiej: a w dru-
gich slowiech waruia potrzeby krolestwa Szwed-
dzkiego / in euentum mortis, si praesentiam eius
desiderarent, ut liberum sit eo se conferre. Trzy-
maymyś sie tedy tey modly y snuru / prostuiac
sprawy y potrzeby tak krolestwa Szwedzkiego
iako y tutecznego: kiedy sie tak sprawować be-
dziem / za łaska Boga non aberrabimus a scopo.
Wedlug tey miary przydzie mi o dwu rzeczach
mowić. 1. Naprzod iako sie W. K. M. w
dochodzeniu y poparciu dziedzicznego swego kro-
lestwa Szwedzkiego sprawować maś. 2. Po-
tym o calosci krolestwa Waszey Kro: Mici Pol-
skiego / y w iakim rzadzie / w iakiey sprawiedliwo-
ści / y obronie / za odiachaniem swym nas W. K.
M. zostawic maś.

Ale pierwey niż o tym mowić bede / zda mi sie
bydż potrzeba na powiesci niektorych odpowie-
B ij dzieć /

dzieć / ktorzy snadź mowia / że nie są ci dobrze af-
 fectci starwie y rozumnościu Państw Waszey K.
 Mci ktorzy za śmiercią K. J. M. Szwedzkiego /
 niechca albo nie radzą żeby W. K. M. do Szwec-
 ciei iść miał / y tacy to moliuntur abyś W. K.
 M. dziedziczne królestwo stracił. Zaprawde nie-
 wiem by sie ktory taki między nami znalazł: gdyś
 byłby ten hostis patriæ y sławy W. K. M. 2
 Króść tego niewie / że to jest między innemi blogo-
 sławieństwami Bożemi wielkie: Omnis locus quē
 calcaverit pes uester, uester erit. Na pomazance
 boskie y króle chrześcijańskie / toś blogosławien-
 stwo się ściaga. Przeto ja nie tylko życze Waszey
 Kro: Mci tych dwu królestw / ale życze aby W.
 K. M. totum Septemtrionem opanować mogli:
 y tego ięscze dokładam że expedit R. P. nostræ,
 gdyż tam to królestwo przez Gubernatory może
 być sprawowane / aby się oboie państwa złączy-
 ły węzłem nierozdzielny. Będzie to nie tylko
 honorificum W. K. M. sed etiam utile. Bo nie
 bez przyczyny królowie Polscy pacta foedera z
 królem Szwedzkim y Duńskim stanowili / aby
 commercia, nawigacie / importationes & expor-
 tationes rerum necessariarum, do oboiga króle-
 stwa wolne bywały.

Przyste-

Przyſtepuiać do tego co ſie pierwey rzekło/
o poparciu prawa Waſzey Kro: Mci dziedzic-
znego / zgodne zdanie glos y proſba wſytkich
Woiwodztw / żadnego niewymuiac (co W. K.
M. v ſiebie wielce vważać ma) ieſt / aby Ich M.
Pánowie Rády Koronne / y Pánowie Poſto-
wie od Siem / obyczáiw y drog wſelákich ſuká-
li / ktorymiby W. K. M. z Korony nieodieſdzá-
iac / mogł ono kroleſtwo dziedziczne záttrzymać.
Náydniá ſie w tey ſprawie w dochodzeniu y po-
parciu dwie drodze: iedná confilio, znoſeniem ſie
z ludźmi támeżnymi: Druga / bello & armis, do
ktorey ludźie báczni y chrzeſćjáńſcy przyſtepo-
wáć / áž pokuſiwszy wſelákich obyczáiw / niezwy-
kli / wedle onego: Omnia prius experiri, quám ar-
mis, &c. Ile ku pierwſey: zdádza ſie im wielkie
przyczyny / dla ktorych Poſtowie / imieniem Wa-
ſzey Kro: Mci & Regni, ludźie magnæ authoris-
tatis, ſłuſnie tam máia bydz poſtáni. Pierwſza /
aby cum Ordinibus illius regni poſtánowali / zeby
w. K. M. na czas zwrocenia naznacžony do Ko-
rony puſćili. Bo mogłoby to bydz że w. K. M.
bedzieſ ſie chciał zwroćić / á oni w. K. M. beda
chćieć dla przypadków y przygod onego krole-
ſtwa záttrzymać. Druga przyczyna / że ſie nam

nie godzi Braciey naszej tak ex Ordine Senatorio,
 iako y stanu Rycerskie^o ludzi puścić tam inaczey/
 iedno sub fide publica. Trzecia przyczyna / idzie
 nam o zdrowie y bezpieczenstwo waszey K. Mci
 y tych ktorzyz w K. M. poiada. Slyslemy ze
 Stryi waszey K. M. Carolus, affectat Regnum
 sposabia sobie krolestwo / ludzie przymuie: mo-
 rze / porty / zamki / regiment ma w mocy y wladzey
 swey: pewnosci skuteczney o iego przyiazni w.
 K. M. niema. Francuz od niego na spiegi przy-
 iachal: cze^o Pan Marszałek Koronny niebośczyk
 doszedl / y listem swym z niektorymi Jch msciami
 Pany Senatory wasze K. M. przestrzegl. Co
 tez za zycznosć / y iaka nadzieie o tych tam podda-
 nych swych w. K. M. miec raczy. niewiemy.
 Bo chocia waszey K. Mci przysiegali: iednak
 y temu wierzyć nie trzeba: wielka jest odmia-
 na w animusach ludzkich. Nad to / wiele jest nie-
 bezpieczenstw & insidias na morzu / gdzie idzie o
 zdrowie & de gloria waszey K. Mci. Tuta con-
 silia sunt sequenda. Dopusc ze nam w. K. M.
 wiernym poddanym swym o zdrowiu / bezpie-
 czenstwie y stawie swey y Koronney / y o przy-
 padkach radzić / ne quid temere fecisse, aut nihil
 prauidisse uideamur. Boć by to byl spolny raz:
 nie

nie mogło by nie takiego wásey K. Mści / iáko
 głowy potkać / czego byśmy (czego Pánie Boże
 rácz vchowác) żałować pospolu z w. K. M.
 nie mieli. Dziad w. K. M. sławney pámiéci
 Sigmunt pierwszy kiedy postyśał żeby sie iákieś
 tumulti we Gdańsku wśczynác miály / wystát
 przed soba Kád kílka Koronnych / ktorzy mieli
 parare uiam K. J. M. sam też po nich opátrznie
 iáchał. Nalazi miásto nie w całym pókoju : Au-
 thores seditionis potarał : miásto vspokoivśy
 zwrocił sie z wielka sława nazad. Náśladuyże
 Wáśa Kro: Mśc. tego przykłádu domowego.
 Wiele y wielkich rzeczy krolowie y Monárcho-
 wie wielcy przez posty swe spráwuiá / y trudno-
 ści vlácniaia. Tá tedy iest ráda y próśba Brá-
 ćiey domá pozostáley / áby wáśa Kro: Mśc / po-
 sty postáć ráczył. A bedzieli w. K. M. mógł to
 bez bytności tam swey odpráwić : y sam siebie v-
 lácníř / y rzecz bárzo wdzieczná poddánym swym
 vcżynić ráczyř.

Do wtorey rzeczy główney przystepuiac / o
 cáłości y bezpieczeństwie Koronnym / pacta con-
 uenta / ktoreś w. K. M. poprzyśiał / to w sobie
 máia; Res Polonicas non negligemus. Co sietał
 rozumieć má : Jż cołowiek iedno potrzebnego
 iest

iest ad incolumitatem regni conseruandam, to w-
 pytko / summa fide & diligentia, opatrzyć iestes
 powinien. Rozum y experientia wezy / iż go / po-
 darz dobry / odieżdżając z domu / opatrnie intus &
 extra bezpieczeństwo domu swego. Także też w.
 K. M. wezynić iestes powinien. Po co y opatrzyć
 ktory dwoy iest / wnetrzny y postronny / abyśmy
 nie tylko od mocy / gwaltow / nadržow / y rozru-
 chow prozai byli / ale y od pracku postronnych /
 ab æmulis regni & eorum fautoribus. Także po-
 graniczny po co y od postronnych nieprzyiacioli.

G zwroceniu / o obecnym mieszkaniu
 Krola Jc^o Mui o warunkach K. P.

A iż Koronę Polska z postanowienia swego
 bez krola dlugo bydz nie moze / potrzebna
 rzecz iest / aby tu namowa y postanowienie sie
 stalo / iako dlugi czas w. K. M. dla odpraw
 potrzeb onego krolestwa zmieszkac bedziesz ra-
 czyl : y na ktory czas w. K. M. do Korony z
 tamtad zwrocićby sie miał. A żeby w. K. M. obo-
 wiazek wezynić raczył / że sie na czas wedle zmo-
 wy naznaczony zwrocić raczysz. My też w zaiem
 reciproce obowiazek przyiac mamy że dotrzyma-
 my wa-

my w. K. M. wiary y posłuszeństwa. A nade-
 wszystko/aby sie to statecznie zawarło y postanó-
 wilo / na czym cardo & salus libertatū nostrarum
 uertitur; Iż/ gđzieby sie w. K. M. na czas na-
 znaczony zwrocić nie raczył/tedy nam wolno be-
 dźie postąpić ad electionem noui Regis. Po od-
 jeździe w. K. M. do Szweciey/ iako tu nas w.
 K. M. zostawić maś/ w iakim rzadzie/sprawię-
 dliwości/ y obronie. Niektorzy Bracia domá
 pozostali z Woiewodztw/prośba/aby conditio ni-
 żey opisane/tym czasem/poki sie w. K. M. zwro-
 cić nie bedzieś raczył/ chowane były.

1. Pieczęć aby zawarta była.
2. Szafunek wszystkich dostoięstw aby stanał.
3. Szafunek sprawiedliwości/ in causis hono-
 ris, criminalibus, officii, fisci, także aby stá-
 nał.
4. Kleynoty/ Łstomia/ aby przywrocona była/
 y pactis conuentis aby sie we wszystkim do-
 syć stało.

Te conditiones mnie sie zdádza bydź duræ, y
 trudne do wykonania: a co wietśa/obnażáia w.
 K. M. ze wszystkiego dostoięstwa & omni ho-
 nore Regio. Gdyż to bydź niema. Bo iesli citra

C

iacturam

14 Zdanie I. M.K. Arcybiskupa Gnieznien.

iacturam dominii pozwolilismy w. K. M. odia-
chac : daleko wiecey citra iacturam honoris & di-
gnitatis Regiae. A gdzieby to tak bydz mialo/iako
bysmy korone z glowy J. K. M. zieli : gdyz nie-
manic wietszego nad titul/ praeium & poenam.
Coż tu czynic/ y iaka rade w. K. M. dac? Ja tak
rozumiem : Gdzie przytym mocnie bracia naszy
stać beda / a nie przystapi zdrowa rada Jch M
Panow Rad Koronnych/ fauor & beneuolentia
Postow Siemskich/ żadna miara w. K. M. od-
iachac nie mozesz. Bo iako consensus omniu dro-
ge waszey K. M. otwiera/ tak też dissensio onego
broni y droge zagradza.

Ta moja wierna y zyczliwa rada jest/ aby sie
w. K. M. na Jch M. Pany Rady Koronne can-
dide & sincere puszcic raczyl : ktorzy iako sa medii
miedzy w. K. M. & Equestrem ordinem : tak
aby omnia media szukali/ iakoby rigor tych condi-
tiy ex aequo & bono byl moderowany. Do czego
potrzeba animos hominum preparowac y lago-
dzic. M radzil bych/ aby w. K. M. powstawszy
w Radzie/ na przy siege swa raz oddana/ reassu-
mowal to/ze na czas naznaczony do nas sie zwo-
cić bedziesz raczyl. Ratio consilii dla czego to ra-
dze/ ta jest : ze widze przodlo z ktorego ta tru-
dność

dnosć plynie/ (niech że to będzie z lásska w. K. M.
przyieto) iż nie wierza ludźie abyś sie w. K. M.
do nas zwrocić miał. Bogdzie sieich pospolu sześć
albo siedm zeidzie / wietśa część tych/ ktorzy po-
wiadaia / że wásá K. M. nieprzyiedzieś. acz ia
tego o wásęy K. M. nie rozumiem / ale ludźie
tak wobec mówia. Po ki tedy wásá Kro: M. z
serc ludzkich scrupulu tego niewyiniem / trudno /
aby tych condicij odstapic mieli. Powie kto / że
będzie inhonorificum K. J. M. raz przyśiagşy /
drugi raz brać na te przyśiege. Odpowiedz na
to łacna. Casus ten iest conscientiae. Nie broni
pismo ś. y przyśiege powtarzać / kiedy tego iest
potrzeba. Jako tedy in nouis & periculosis mor-
bis, czynia dobrzy Medicy / noua & exquisita re-
media adhibētes: tak reż w tym takim przypadku /
ktory trudno inaczey zleczyć. Druga rzecz iest:
abyś w. K. M. Estonia iakos ex pactis powi-
nien / iuż teraz zwrocić raczył. Kiedy w. K. M.
te dwie rzeczy uczyni / zwyciężyś sobie w. K. M.
serca ludzkie / y zmiećczyś ie / że beda łacniemy do
umiarkowania tych condicij podanych. Poło-
żywszy ten fundament do włacnienia / poydziem
ad media, abyśmy sie mogli z Bracia zgodzić w
Artikulech od nich podanych.

C ij

O pašun-

O Szafunku honorum & dignitatum.

O sie zda bydź medium, na którym stopnie przestąć beda mogli/aby w. K. M. tam ja-
dnych Dignitarstw nie dawal / ktore iedno na
Seymie dawane bydź zwykly. Z tymi tedy wa-
ża K. M. Seymu częśc mać.

O żawarcciu Pieczęci.

Błoby to inhonorificum w. K. M. abyś
piatna pospolitego / na którym Tituly kro-
lewskie nośiś / w Koronie & extra używać nie
miał. W Pieczętarzowi człowiekowi uczciwemu
infame: który nie bedac iureuictus, w rzędu swego
musiałby nie używać. Wiele by siemu przyczyn
wyliczyć mogło / ktore pokazuia bydź oboie rzecz
szkodliwa Rzeczypospolitey. Bo y listow potrze-
bnych do wzedom / ktore iurisdicia na sobie no-
sa dla zatrzymania pokoju pospolitego / w nieby-
tności K. J. M. wydawaćby Pieczętarz nie-
mógł. Tożby siedziało y w inszych sprawach po-
trzebnych / do rzadu / do sprawiedliwości / do o-
brony / co z osobna dlugo by wyliczać. Ktora rzecz
bylaby barzo szkodliwa Rzeczypospolitey.

Orza-

O Rządzie.

NJe mowi sie tu o tym / abyśmy mieli iaki rząd
 Nowy albo vicesgerentia tworzyć / ktorey tá
 Rzeczpospolita / nec maiores nostri nie cierpieli :
 ale żeby rząd został przy tych / ktorzy sa prawem
 pospolitym vprzywileiowani / iako sa Rády
 Koronne. A między Rádami principem locum
 trzymáia / Primas Regni, Hetman Koronny /
 Woiewodowie / Mārşalkowie / y Podskarbio-
 wie Koronni. Te dostoiénstwa y vrzedy nie v-
 stáwáia / y owšem w niebytności krolewskiej
 władza ich wielka jest / tak iż czasu nágley potrze-
 by / Primas Regni conuocat Senatum, ziązdy Kyc-
 cerstwa składa. Woiewodowie w ziemiách wo-
 dzowie sa Kycerstwa do mieyscá potrzeby. He-
 tman odbiera woyská / sprawuje / rząd y discipli-
 na rei militaris władzey ie° y zwierzchności przy-
 należy. Mārşalkowie Koronni / ná zieżdżiech
 Koronnych dostoiénstwo Senatorstich / y miey-
 scá ich / rzadu y pokoju pospolitego stroże sa.
 Podskarbiowie skarbu pospolitego w reku swych má-
 ia. A te wszystkie Dignitarstwa y Vrzednicy w
 niebytności krolewskiej / in autoritate Senatus,
 przy ktorym jest suprema potestas, bydź máia. Tá
 C. iij jest

iest formá Rzeczypospolitey násey ná kształt animati corporis, w ktorym ácz sa rozne człouki & non eundem actum habent, iedny mteyscem/ & excellentia honoris wyższe/ drugie nižsze: iednak czaśsu potrzeby do obrony Rzeczypospolitey/ & ad commune incendium extinguendū wśpytkie conspirant y znoszą sie pro modulo suo. Káplan do modlitwy/ żołnierz do broni y konia/ y każdy inśy wedle stanu swego. Uczy tego prawo pospolite/ zwyczaj stary/ y sam rozum pokazuje/ aby w Rzeczypospolitey był rząd/ potrzeba aby była distinctio ordinum & officiorum, & ut unus præe mineat. Experientia tego doświadcżamy/ iż ten iest obyczaj rządu/ życia y obrony/ tak iednemu każdemu/ iako wśpytkim w obec/ potrzebny y pożyteczny & posteritati continuandæ służacy. Pismo ś. ścwierdża/ non esse potestatem nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt.

G Száfunku Sprawiedliwości.

Prawo pospolite uczy/ iż causæ honoris criminales, officii, nićomu innemu nieprzynależą iedno w. K. M. y to ná Seymie. Te tedy cześćać mają przyiaźdu w. K. M. y Seymu. Causis filci może bydź forū należione. Inśe wśpytkie

o odieZdZie Krola I. M. do Szweciey. 19

kie ziemskie / Grodzkie / Podkomorskie / Com-
missarskie / pod niebytnością w. K. M. sadzone
bydź maia; pod winą wielką / ktoby sadow bro-
nił / albo ie rozbił.

G Gbronie.

G Brona dwoia jest: Potoczna / dla kráio-
w Kustich / odpráwuie sie z Cwarty. Wál-
na albo ná gwałtownego nieprzyiaciela / żołnie-
rzem á pospolitym ruszeniem / ná ktore Brácia
nápy w wielkiej Polpce pozwolili.

G Zwrocentu Kleynotow.

R Kośba Bráciey o zwrocenie Kleynotow /
stupna y Rzeczypospolitey potrzebna: bo
to jest skarbu pospolity. A do czegoś by sie vćiec /
gdzieby iaka gwałtowna potrzeba przyszła? A
owsemia prośe / aby ie w. K. M. do skarb-
u pospolitego do reku P. Podskarbiego Koronnego
w cale oddać raczył. Toś też rozumiem / abyś
wasza K. M. pactis dosyć vczynić raczył / w tych
rzeczách / ktorym dosyć vczynić moześ. Coby te-
raz bydź nie mogło / tedy ná inny czas / kiedy sie
w. K.

w. K. M. zwrocić będzie raczył / odłożyć. Na co cautia stateczna racz w. K. M. do skarbu Koronnego dać.

Abych nie przedłużył / y nie był w. K. M. molestus, już tu koniec mowy swej uczynię / y tym zawre / o co bracia nasiy naywiecey starać sie w w. K. M. rozkazali / aby wasza Kro: M. od nas odieżdżać nie raczył / ale żeby przez Posły potrzeby onego krolestwa na ten czas odprawił / o co vniżenie / pilnie / tak swym / iako imieniemich / w. K. M. proše. Jakoś wielkie y ważne przyczyny tego sa przez mie w. K. M. przelożone / ktorych ia powtarzać niechce: przy nich statecznie stoie. Przelożyly sie też przed oczy w. K. M. interna & externa pericula, tak tego / iako y onego krolestwa: Aemuli regni, tak temu / iako y onemu krolestwu / inhiantes. Woyska Tureckie w Węgrzech ktore wespółkiemu chrześcijaństwu exitium minantur: ktore niebespieczeństwa zachodzące / droge w. K. M. zagradzają. Jesli na sam osłuchod iazdu w. K. M. wielki rozruch miedzy ludem politym sstał sie: a coż w. K. M. rozumiesz / iako kie zatrwożenie będzie kiedy wystyja że w. K. M. odieżdżasz? Dważ w. K. M. v siebie / iako osoba w Rzeczypospolitey na sobie nośisz / żeś ieś krolestem /

Krolew / to iest pasterzem / strozem / opiekunem /
 y obrońca ludu Bożego / ktory Pan zbawiciel
 nasz wylaniem krwi swej odkupil / y pod twe po-
 stupeństwo y obrone poddal. Związek ten / kto-
 ry iest między w. K. M. a Rzeczpospolita / iest
 nierozdzielny / na kształt małżeństwa mariti cum
 uxore, sponsi cum sponsa. Stawilesz sie w. K.
 M. na koronacy w kościele przed kapłanem na-
 miestnikiem Bożym : ktory nie pierwey oleiem ś.
 w. K. M. pomazał / ani insignia Regni, moca Bo-
 ża / przez rece swe / z ołtarza oddał / aż przysięge od
 w. K. M. y od poddanych de fide & obediētia ode-
 brawpy. A krosz tego niewidzi / że to iest cōtractus
 matrimonii spiritalis : adulter est non rex, ktory
 iura nō seruat regni, a ktory wiecey priuatū bonū
 non publicum curat. Przypomni sobie w. K.
 M. kiedy w. K. M. w kościele w thronie na
 maiestacie posadził / żem te słowa mowil : Au-
 thoritate Dei omnipotentis : sta & retine locum
 tuum. Com na on czas mowil / to y teraz powta-
 rzam : Stoy a trzymay miejsce twe. W piśmie
 ś. Stać / rozumie sie / czulym zawsze y gotowym
 bydz / ad auxilium ferendum poddanym swym :
 nie odbiegaiacich w ten czas / kiedy woyska nie-
 przyjacielskie następnia / albo potrzeba iaka ci-
 śnie.

śnie. Sta in uocatione tua, confortare, & esto uir perfectus. Już sie w. K. M. nie chwiey ani wáhay / ani w watpliwość wezwania swego przywodź. To prawda / że rzecz trudna iest / roznych narodow / obyczajow / y praw ludźie rzadzić : ale Pan Bog / ktory wáše Kro: Mśc / cudownie ná to krolestwo wezwać raczył / tenże łaska swa pod pomoże / że temu dosyć vczynić będziesz mógł. A teſz uolenti, nihil est difficile.

Dważay w. K. M. z iakimi ludźmi spráwe mieć raczyſz : naydzieſz y w tym wielka łaska Bo-
 ſza / żeć pod roſkázowanie y poſłuſeńſtwo twe /
 poddał narod ſtáteczney wiary ku Pánom ſwym /
 waleczny / ſlawny / (od ſlawy názwisko máiacy)
 y po wſyſtkim ſwiećcie rozkrzewiony. Bo Polacy
 albo Sarmatae, Bulgárowie / Boſnacy / Ser-
 bowie / Kárwáci / ſa narodu y iezyka Słowien-
 ſkiego ; ktorych pełno / in Asia, Europa, & Africa.
 Nie naydzie ſie to w Kronikách náſzych / aby Po-
 lacy wiáre ſwa kiedy krolom Pánom ſwym od-
 mienić albo w czym náruſzyć mieli : y owſem one
 cále y nienáruſzenie oddawali. Ktorey dotrzy-
 máwáiac przodkowie náſzy zá Boleſławow / po
 ſiedmi lat ná woynách pod namioty / z domow
 ſwych od żon y dziatęk odiechawſzy / mieſzkiwali.
 W bitwie żadney krola nieſtrácieli / okrom Wlá-

distawa w niešťczesney potrzebie v Wárny / á Lu
 dwiká v Muchaczá. Jednak cnota Polakow tá-
 ka byla / iż sie przy Pániech meźnie bújac gárdlá
 swe pokładali / tak iż z woyská nie nálaźł sie żadé /
 ktory by był po bitwie nowine o śmierci krola
 Władistawá oznáymić miał. Nášych čásow
 waleczny krol Stephan / y wśelkiey chwały go-
 dny / przez trzy láta vstáwiczná z Moskiewskim
 woyné wiodac / doznał y doświadczył mešťwá /
 státiecznošci / wiáry narodu nášego. Wycier-
 piali bowiem z nim y wytrwali do końca / żimná /
 głód / y niepogody. Prowadził wielkie woysko
 z działmi & omni apparatu bellico, niezwykła y
 daleka droga przez bory / przez lásy / nie swego
 času : non tamen absq̃ consilio, & arte rei milita-
 ris singulari. Bo pretkošcia y przewaga swa pod
 Wielkie Łuki tak náđ spodźiewanie przyciągnal /
 że nieprzyiaciel od te° času (ná kílka mieysc wo-
 yská gotowe máiac) in eas angustias był przywie-
 dziony / iż ani bitwy zwiešć / ani náwet do spráwy
 przyšć nie mogł : iedno sie w kúciách & in locis
 abditis, nigdy sie ná iáwia nie pokázuac / trzymać
 musiał. w tym czasie nášy / bez dobycia broni / w
 perz y w dłuś ziemié wojowali. Niezwyciężona
 státiecznošć wiáry Polskiey zwyciężona byđż nie
 D u mogła /

mogła / od śimná / od śniegow / od głodu / ná ko-
 niecy od śmierci. Za czym król Stephan sławne
 zwycięstwo / ná sławnym / moźnym / y woyskom
 Turckim strasnym Monarše / z sława swa nie-
 śmiertelna otrzymał. Taka miłość y wiara od-
 dali Pánu swemu. A iakoś sie W. K. M. nie
 maś w tym narodzie takiej śtateczności y wiary
 kochać? Merita narodu nášego / iáwne teź y zna-
 czne sa przeciw W. K. M. Obrali W. K. M. nie
 z musu / ale dobrowolnie: ze krwi Jagiellowey /
 nie względem takiej successyey: ale oddawáiac
 wdzięczność domowi / ktory nam długo lasłáwie
 pánował: obrali w młodych lećciach / mimo inše
 candidáty wielkiey y zacney fámiliy w chrześci-
 áństwie. Przyprowadzili manu forti & armata
 do stołecznego miásta / koronować y ná stolicy po-
 sádzić rozkazali / krew swa dla dostoiénstwa twe-
 go rozlewáli. W niebytności W. K. M. kiedyś
 był do Rewlá odiać raczył / ná pomiar / dla
 wietšego počtu ludzi / y pewniejšey obrony (nie
 slychána rzecz w Polsce Rycerstwu ná pomiar
 zezwolić) nie tylko przyzwolili / ale y gardlá swe
 nieśc gotowi byli. Iakoś wiele Woluntárinšow
 kóšrem y nákladě swym do woyska iáchali / y przy-
 byciem swym / tak ádauxerant numerum copiarū,

że za króla Stephána do Moskwy nigdy tak wiel-
 kie wojsko y z takim dostatkiem nie było. To wa-
 sytko uczyniła ich chęć goraca/miłość przeciwko
 W. K. M. Panu swemu. A gdyżes W. K. M.
 takiey chęci y miłości ich goracey skutkiem ku so-
 bie doznał: słusnie tąś miłość goraca/iało lán-
 cuch mocny/W. K. M. v nas zatrzymać ma. Bo
 jeste te dwie rzeczy / przyśiega W. K. M. á chęć
 wierna y miłość poddanych / nie zatrzyma / nie
 widze inż nic inşego/coby W. K. M. zatrzymać
 mogło. Podobno W. K. M. affect oyczyzny
 swey/wktoreyes sie vrodził y vchowal/vwodzi /
 wedle one^o co mowia: Dulce solum patriæ. Lecż
 tam cie w Szweciey natura uczyniła królem / tu
 poświęcenie / y pomazanie oleiē s. á sławá cnoty
 twey. Przeto iáko w wietşey cenie sa dary wla-
 ne od Duchá s. niżliże przyrodzone: tym też wie-
 cey sie kochać maś w tym królestwie / ktore tobie
 láská Boża & uirtus tua peperit, á niżliże natura.
 Ráczże sie tedy W. K. M. tak sprawować/ iáko
 on Abrahám Patriarchá zacny: á ucż sie W. K. M.
 iáko wielce powołanie y wezwanie Pánskie v sie-
 bie vważać maś. Mowil do niego Pan Bóg:
 Egredere de domo tua, & de cognatione tua, & ue-
 ni in terram, quam monstrauero tibi. Ciężka to
 D iij była

była człowiekowi stáremu w drogę się puścić z żo-
 na / z dziećmi / z Oyczyzny do cudzey ziemi: opu-
 ścić krewné y powinowáté / chwálce prawdzi-
 wego Boga; do ludzi obcych / y chwalców bál-
 wánów: iednak nad wola swa / przelożył wola
 Bożá: affect swoy poddał pod wola iego świe-
 ta: Także W. K. M. rácz vczynić.

Dwáżay o co W. K. M. idzie / o co y nam
 przy W. K. M. Boiemy się y o W. K. M. ábyś
 krolestwa nie strácił / gdzie się ná czas naznaczo-
 ny stawić nie ráczyś: czego vchodząc / y nie wda-
 wáiac się in hoc periculum, lepiey ábyś W. K. M.
 nie iezdził / á przez Posły potrzeby odpráwił.
 Boiemy się y o sie / ábyśmy z przyczyny W. K. M.
 do iákiego śwántu škodliwego / á strzeż Boże /
 y do vpadku nie przyšli. Wiéś W. K. M. że ká-
 żde obieranie krolá v nas bywa trudné y niebe-
 spieczné. bo niepodobna rzecz / ábyśmy się w ták
 wielkiey liczbie ludzi nierozróznili / álbo nieroz-
 dwoili. Sá czym boiemy się / áby ná nas nie przy-
 šło / co Pan zbáwiciel mówi: Omne regnū in se di-
 uisum desolabitur. Mleyże to W. K. M. ná pil-
 nym baczeniu / y strzeż się / ábyś przyczyny z siebie
 z iákieykolwiek miáry do zginienia ták zacnego
 krolestwa / ktore iest propugnaculum & antemu-
 rale

rale totius christianitatis nie dał. Słowá te in
 pactis; Non negligemus res Polonicas, tak sie ro-
 zumieia/iż cokolwiek ad incolumitatem regni con-
 seruandam może bydź wynaleziono/to wśystko
 bona fide, absque dolo & fraude opátrzyć W. K.
 M. iestes powinien: & ex regali officio, & natura
 contractus bonæ fidei, maś W. K. M. præstare
 euentus culpam. Niech że brzmiá one słowá w
 wśu W. K. M. ktore Pan Bog przez Proroká
 do krolow y pásterzow mowi: Sanguinem eius
 de manu tua requirā, & anima tua pro anima eius.
 A słusnie y sprawiedliwie. Abowiem nie krole-
 stwo dla krolá: ále krolowie obieráni y stáwieni
 bywáia dla krolestw y dobrego ich. Henrik krol
 Fráncuski y Polski/żáłośna śmiercią pędził z te-
 go świátá; ia tak mniám / że miedzy innemi
 przyczynami/ dla tego/iż nie rozmyslnie y skwa-
 pliwie affectem vniesiony / nas/ y przysięgi ráz
 Pánu Bogu oddány / odbieżał / y w wielkie nie-
 bezpieczeństwa y škody Korone podał. Ale ia
 nadzieie mam/ że w. K. M. z dobroci swey raczył/
 względem zapłaty wieczney / niżliże strachem
 káżni Páńskiej / z námi mieścić y powinności
 swey dosyć czynić/ będzieś raczył. Postupien był
 Abrahám woley Bożej/ y słuchał głosu iego. Coż

28 Zdanie I. M. K. Arcibiskupa Gnieźnien.

za to odniosł: Faciam te in gentem magnam, &
benedicam tibi, & magnificabo nomē tuum, erisq;
benedictus. A wiścił mu Pan Bog te obietnice:
bo sie sstał pater multarum gentium. Także W.
K. M. vczyñ / badź posłuszen powołaniu Pañ-
skiemu: Exi de cognatione tua. Już sie W. K.
M. Polska sstała Oycyzna / matka / siostra:
Dwajay W. K. M. v siebie przyściege / cheć / y
miłość poddanych swych. Odmieśieś za praca y
posłuszeństwo odpláte wieczna od Pana Boga /
a od ludzi stawe nieśmiertelna. Faciet te Domi-
nus crescere in gentem magnam. A day to
Panie Boże / abyśmy ex lumbis tuis, z mał-
żeństwa świętego / widzieli potom-
stwo twoe godne na krole-
stwo.

INFOR-

INFORMATIA

29

w teyże sprawie/ná Seymik od Je° Mści
podana.

Dla lepszego wyrozumienia y objaśnienia
przerzeczoney Sententiey/zdało sie przy-
dać informatia w teyże sprawie ná Sey-
mik podana : ktora była w te słowa :

W Deliberathey o zatrzymaniu Krolestwa
Szwedzkiego / z Krolestwem Polskim / ná
wiele rzeczy potrzeba sie obezrzec. Jesli prá-
wo albo zwyczaj Krolestwa Szwedzkiego cier-
pi / że przez Gubernatora może bydy rządzone :
salua res est. Krolestwo Polskie nie cierpi Gu-
bernathey / ani Vicesgerenthey : potrzebuie obe-
cności Páńskiey. Trzeba to nam ante alia omnia
wiedzieć. Bo iesli kóždy z osobná obecności Páń-
skiey & diuturnam mansionem potrzebuie / nie
może Krol Je° Mśc obudwu o raz trzymać.

Drugie requisitum potrzebne do tey deliberá-
tHEY / abyśmy pewna wiadomość mieli / de Statu
illius regni. Do tego czasu żadnego Posta/y ża-
dneý

Ł

dney wiadomości niemamy / ani wiemy co sie tam dzieie: consilio res magnæ aguntur. Lepieyby te wszystkie sprawy namowione byly / kiedybysmy sie z ludźmi tamiecznymi znieśli. Inaczej trzeba radzić / si sunt res pacatæ; inaczej iesli sa iakie motus.

Alż krolestwo Polskie / bedac zewspad od nieprzyaciol krzyżá świętego okrażone / y dla wielkości y szerokości swey / potrzebuie vstawicżney obecności Pańskiej: trzeba czas pewny naznaczyć zwrocenia sie K. J. M. y obecnego mieśkani. Na co od Krola J. Mści. potrzeba słusney Cautioney: także & viceversa z strony nas wiernych poddanych / że mu dotrzymamy w cale y nie poruśenie wiary. Al ta cautia / iaka bydż ma / iesli słowem tylko krolewskim / czyli per iuramentum; Item, iesli legalia impedimenta iść maia.

Gdzieby wiec na czas naznaczony Krol Je Mści sie nie zwrocił / co czynić: na czym cardo salutis Reipub. uertitur: to potrzeba pilnie opatrzyć.

Dla tych y innych przyczyn / y przypadkow rozmaitych / nie náyduie nic potrzebnieyszego / ie-

ono żeby Postowie / uiri magnæ dignitatis & aucthoritatis, z tad do Szweciey postani byli.

Do tego czasu / po ki sie Krol J. M. szczęśliwie do nas niezwroci / postanowic potrzeba w iakim rzadzie / sprawiedliwosci / y obronie nas zostawic bedzie raczył.

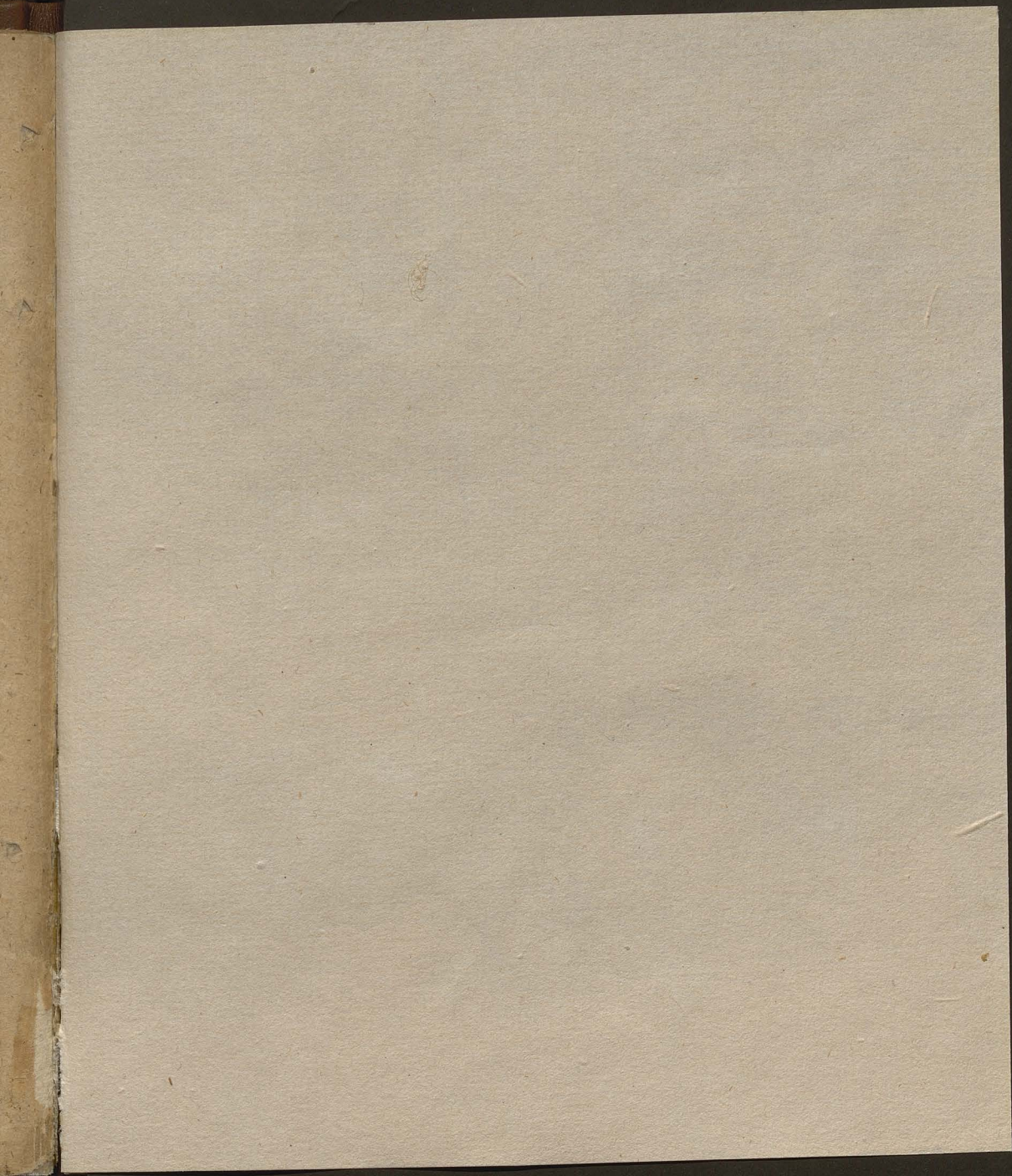
Praktyki domowe y postronne zahamowac.

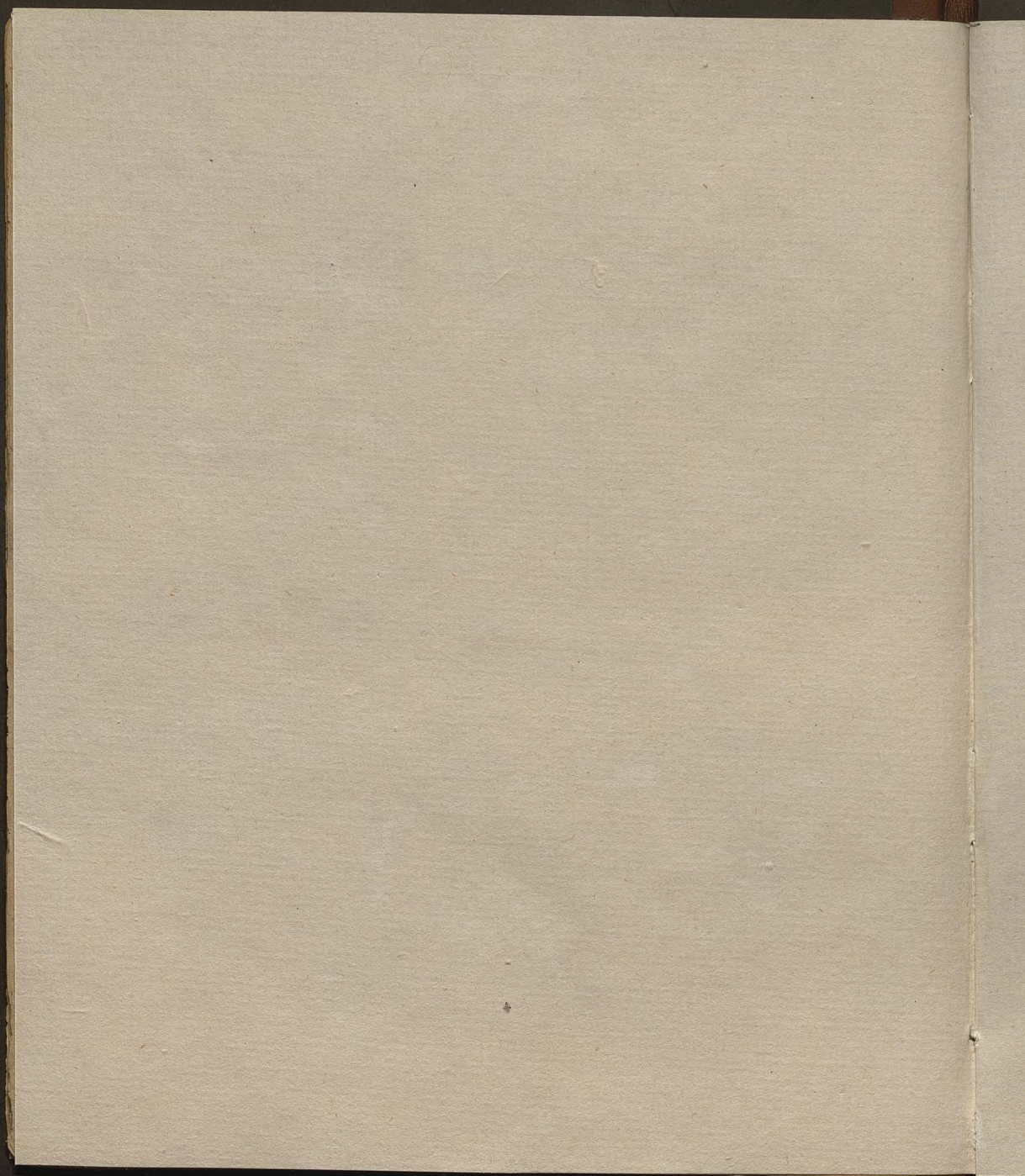

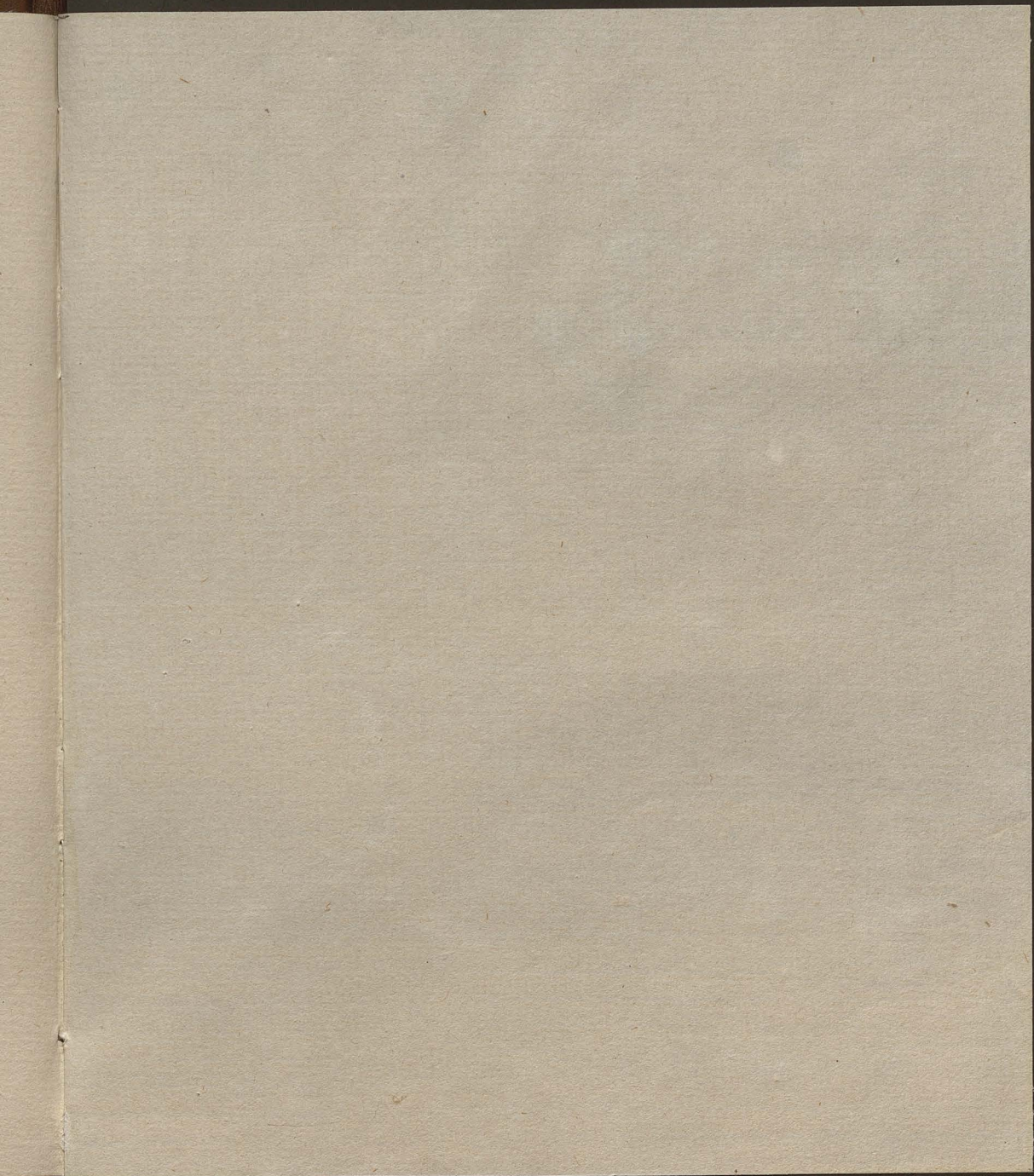
Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper.

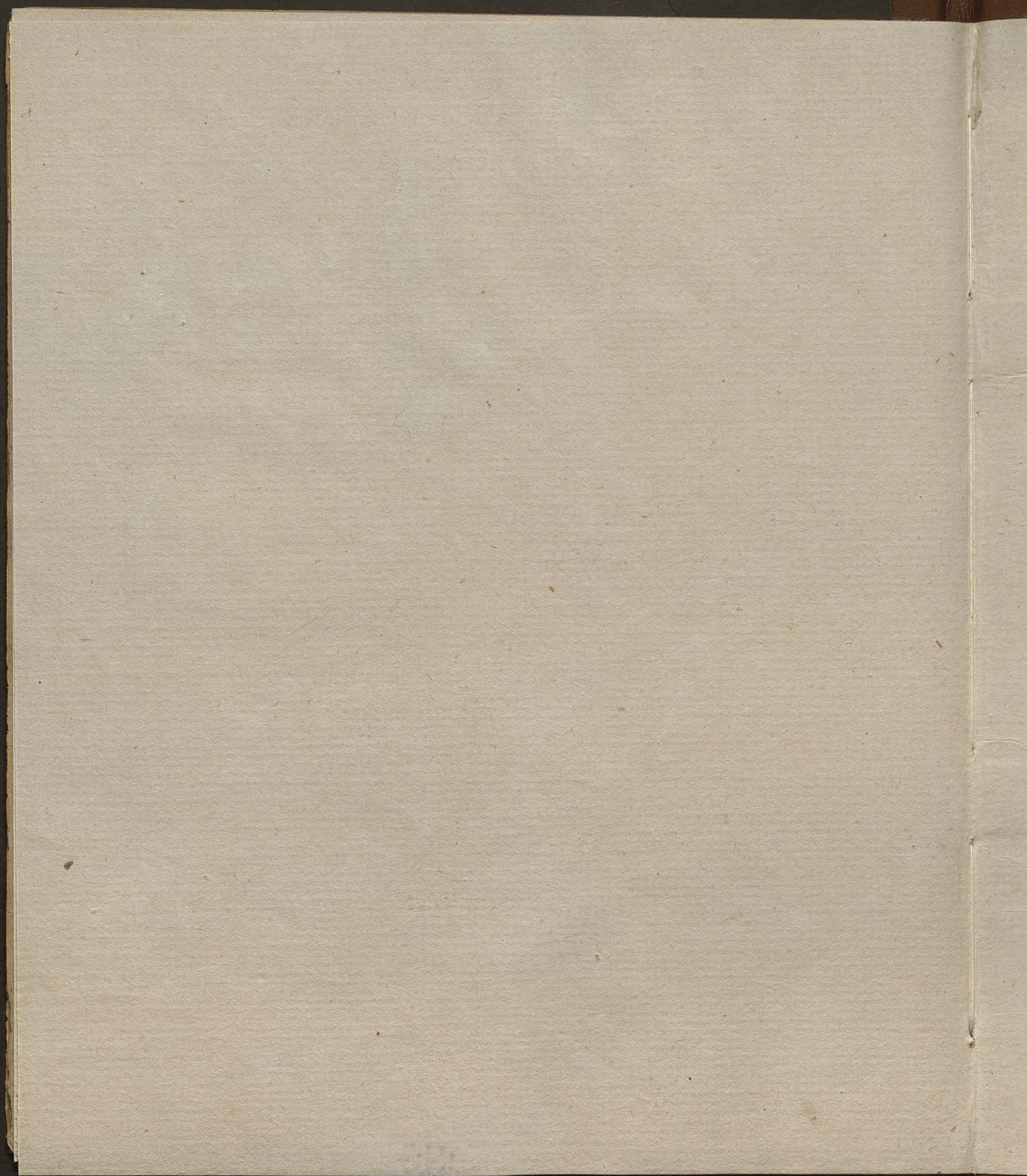
Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper.

Biblioteka Jagiellońska

stdr0040480

